

Література

1. Андрущенко В., Губерський Л., Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість. Методолого-світоглядний аналіз. – К., 2002.
2. Вейс Дж. Эдвард младший. Времена постмодерна. – М., 2002.
3. Декарт Р. Рассуждение о методе, чтобы верно направлять свой разум и отыскивать истину в науках // Рене Декарт. Соч. в 2-х тт. – Т.1. – М.: Мысль, 1989.
4. Дистервег А.Ф. Избранные педагогические сочинения. – М., 1956.
5. История философии. Энциклопедия. – Минск, 2002.
6. Коменский Я.А. Большая дидактика. – М., 1983.
7. Кононенко П. Українознавство – до справжніх масштабів // Освіта, 1995, 11 січня.
8. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти. Навч. посібник. – К., 1966.
9. Лутай В.С. Християнський виховний ідеал в світлі сучасної науки. – Острог, 2000.
10. Лутай В.С. Основной вопрос современной философии. Синергетический подход. – К., 2004.
11. Паламарчук В.Ф. Інноваційні процеси в педагогіці // Педагогічні інновації в сучасній школі. – К., 1994.
12. Пригожин И. Делать не физику Бога, а физику человека // Гувестия. – 1993. – 27.07.
13. Романенко М.І. Освіта як об'єкт суспільно-філософського аналізу. – Дніпропетровськ, 1998.
14. Романенко М.І. Філософія освіти: Історія і сучасність. – Дніпропетровськ, 2001.
15. Семенов Е. Сталий розвиток: Необхідність екологізації освіти й виховання // Філософські пошуки. – Вип. ХІХ. – Львів-Одеса, 2005.
16. Синергетическая парадигма. – М., 2001.
17. Сковорода Г. Начальная дверь ко христианскому добронравию // Григорій Сковорода. Повн. збір. тв. у 2-х тт. – Т.1. – К., 1973.
18. Скотний В. Рациональне та ірраціональне в науці і освіті. – Київ-Дрогобич, 2003.
19. Стангерс И., Пригожин И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой. – М., 1998.

М.Г. Чобітько

ПЕРЕХІД ВІД КОГНІТИВНОЇ ДО ОСОБИСТІСНОЇ ПАРАДИГМИ В ОСВІТІ – ВЕЛІННЯ ЧАСУ

Кардинальні політичні та соціально-економічні зміни, які сталися в Україні протягом останнього часу, обумовили необхідність внесення змін до підходу, змісту, форм та методів підготовки студентів до майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

Зміна освітньої парадигми, зміщення акцентів в освіті в бік гуманізації, саморозвитку особистості, ідеалу свободи й моральної відповідальності особистості перед соціумом за умови збереження традиційних функцій освіти – передачі й поширення знань – усе це вимагає суттєвих змін у підходах до навчання, в стосунках між учасниками навчально-виховного процесу, переходу всієї системи освіти на інший рівень складності. У зв'язку з цим змінилася і державна політика України в галузі освіти. Тепер стратегічною метою освіти є:

- розширення зони самовизначення особистості та сфери її саморозвитку;
- формування системи освіти, здатної адаптуватися до нових умов і норм життєдіяльності людей, нової взаємодії теорії і практики;
- впровадження принципів розвивального навчання й методології діяльнісного підходу, перетворення освіти на сферу засвоєння способів мислення і діяльності.

У ХХІ ст. свідомість людини неможливо розглядати у відриві від філософії життя, структурно-функціонального аналізу, а також без екзистенціалізму (Серен К'єркегор, Мартін Гайдеггер, Едмунд Гуссерль, Жан Поль Сартр, Альбер Камю, Габріель Марсель, Карл Ясперс та ін.). В екзистенціалізмі, як відомо, підкреслюється свобода вибору і відповідальності людини. Людина протягом усього свого життя приречена на вибір. Ніхто не може жити замість іншого. Вибір може бути лише моїм, звинувачувати в ньому не можна нікого, крім себе. Людина принципово незалежна, відкрита для різних можливостей і розвитку.

Екзистенція (лат. *exsistentia* – існування) – одне із основних понять екзистенціалізму, яке означає спосіб буття людської особистості. Екзистенція – центральне ядро людського „Я”, завдяки якому це останнє виступає не просто як окремий емпіричний індивід і не як „розум, що мислить”, тобто всезагальне (загальнолюдське), а саме як конкретна неповторна особистість. Екзистенція – це не сутність людини, так як остання означає, згідно теорії екзистенціалістів (Ж.-П. Сартр), дещо визначене, задане, а навпаки „відкрита можливість” [12, 255-256].

Екзистенція людини залежить від того, як вона виконує свій життєвий проект, спрямовуючи небуття (цінності, ідеали, належне) у буття. Разом зі свободою вибору екзистенціалізм відзначає значення відповідальності, він підкреслює неповторність людського буття, його індивідуальний характер, неповторність і приреченість на свободу і відповідальність.

Кінець 80-х і початок 90-х років ознаменувався новим втіленням ідей гуманізму в освітній процес. Ідея гуманізації освітньої діяльності давала змогу вирішувати не тільки вузькопрофільні професійні завдання, а й бути суб'єктом

освітнього процесу. Головною метою у навчально-виховному процесі стає орієнтація викладача на розвиток і саморозвиток особистості учня.

Освіта в гуманістичній парадигмі вибудовується на принципово іншій ціннісній платформі, ніж у традиційній педагогіці. Гуманізм як широке загальнофілософське поняття представляє собою світогляд, що стверджує цінність людського існування, свободу і суверенність прав кожної людини, гідність особистості.

Гуманізм (лат. *humanus* – людський) зароджується в античності. Його розвиток відбувається в епоху Відродження, коли він набуває вигляду антропоцентризму (людина як Творець самої себе, центр Всесвіту і вища ступінь розвитку природи). Видатні гуманісти епохи Відродження – Петрарка, Данте, Боккаччо, Леонардо да Вінчі, Еразм Роттердамський, Бруно, Ф. Рабле, Монтень, Коперник, В. Шекспір, Ф. Бекон – відіграли важливу роль у формуванні світського світогляду, базуючись на гаслах свободи, рівності і братерства, захисту прав людей на вільний розвиток.

Сучасний гуманізм продовжує традиції Європейської Просвіти, що обґрунтовує свободу, рівність і братство як легітимні соціальні загальнолюдські цінності. Просвітницький гуманізм протистояв механістичному світогляду.

Гуманістичний характер освіти – пріоритет загальнолюдських цінностей, життя і здоров'я людини, вільного розвитку особистості, виховання почуття громадянина, працездатності, поваги до прав і свобод людини, любові до природи, Батьківщини, родини. „Гуманістична конверсія” (М.В. Кларін) освіти передбачає поступовий відхід від жорсткої орієнтації на виключно соціальну направленість освіти, на обслуговування освітніх запитів та інтересів держави до виховання гуманної особистості.

Гуманізм – це вираження людяності в усіх багатоманітних проявах людської поведінки. Людяність спрямована на розвиток усього розумного, що сприяє життю, а також на оберігання і захист людини та життя як цінності.

Гуманізм – це вибіркоче ставлення до світу, основою якого є визнання цінності життя і сприймання світу в якомога ширших і глибших взаємозв'язках. Гуманізм – це розумна ідея взаємозв'язку, що обстоює життя і смисл, любов і доброзичливість у людському житті „ [2, 41].

Гуманізм є вихідною категорією для характеристики поняття „гуманізація освіти”. Його можна потрактувати в двох аспектах: у широкому та вузькому. У широкому розумінні, це історично змінювана система поглядів, що визнає цінність людини як особистості, її права і свободи, розвиток і виявлення своїх здібностей, права на щастя, де основним критерієм оцінювання соціальних інститутів (у тому числі й насамперед система неперервної освіти і виховання) є благо людини, а принцип рівності, справедливості, людяності – бажаною нормою між людьми.

Гуманізація освіти в практичній площині означає не тільки повагу до особистості учня, до його гідності, довіри до учня, але і прийняття його особистісних цілей, запитів, інтересів. Сучасні освітні технології повинні враховувати індивідуально-психічні та особистісні властивості. Це і особливості пізнавальних здібностей учнів, їх темпераменту, врахування структури мотивів, самооцінки, рівня домагань, тривожності, соціального статусу.

Особистісно орієнтоване навчання увійшло в педагогічний арсенал без своєї чіткої дефініції. Воно, на нашу думку, може бути визначене при розгляді сенсу усіх інших названих категорій. З історичного погляду, розвиток даної проблематики у вітчизняній педагогіці треба починати відраховувати вже від часів діяльності К.Д. Ушинського, який створив методику індивідуального підходу до дітей, заклав основу профілактичної роботи по вихованню корисних звичок. У праці “Людина як предмет виховання” К.Д. Ушинський підкреслював, що коли педагогіка хоче виховати людину у всіх відношеннях, то вона повинна перш за все пізнати її також у всіх відношеннях. Тут мова очевидно йде про врахування індивідуальних нахилів і здібностей у процесі навчання і виховання.

Ідеями особистісно орієнтованого навчання проникнуті погляди відомих педагогів минулого – Ж.-Ж. Руссо, І.Г. Песталоцці, К.Д. Ушинського, Дж. Дьюї, М. Монтессорі, Г. Торей та ін. При всій різниці їх концептуальних поглядів їх об'єднує прагнення виховати вільну особистість, зробити саме учня центром усього педагогічного процесу, надати учню можливості активної піднавальної діяльності.

В 60-і та 70-і роки минулого століття здійснюється чимало спроб визначити поняття “особистість”. На нашу думку, заслуговує на увагу трактування даного поняття Б.Г. Ананьєвим, який, виділяючи чотири основні макрочарактеристики (особистість, суб'єкт, індивід, індивідуальність) розглядає особистість в загальній структурі уявлень про людину і взаємозв'язку розвитку її властивостей [1, 79]. В його працях особистість є суб'єктом діяльності, “вершиною” всієї структури людських властивостей. По відношенню до особистості як до суб'єкта діяльності індивідуальність складає її “глибину”, а певний комплекс властивостей індивіда (віково-статевих, нейродинамічних, конституційно-біохімічних) входить в структуру особистості [1, 118]. При цьому Б.Г. Ананьєв визначає особистість як *якість* людини, що проявляється в її свідомій діяльності, тому особистість є сутністю людини, поза якою вона або вже людина, або ще ні. Це зауваження узгоджується з необхідністю розрізняти поняття “властивість” і “якість”.

Особистістю, як правило, вважається індивідум, який досягнув високого рівня духовного розвитку та високого рівня інтелекту і має розвинуте мислення;

це – людина, яка діє творчо, здатна використовувати логіку свого мислення для створення нового знання, відповідати за наслідки своїх дій, управляти собою і зовнішніми обставинами

“Особистість, особа, – пише С.У. Гончаренко, – у широкому розумінні – конкретна, цілісна людська індивідуальність у єдності її природних і соціальних якостей; у вужчому філософському розумінні – індивід як суб’єкт соціальної діяльності, властивості якого детерміновані конкретно – історичними умовами життя суспільства” [3, 243]. Особистість це певне поєднання психічних (включаючи психо-фізіологічні і соціально-психологічні) властивостей: спрямованості (потреби, мотиви, інтереси, світогляд, переконання тощо), рис темпераменту й характеру, здібностей, особливостей психічних процесів (відчуття, сприйняття, пам’яті, мислення, уваги, уяви, емоційно-вольової сфери).

Сучасні психологічні теорії особистості, які, як правило, беруться за основу при розгляді особистісного підходу в освіті, розглядають особистість як: результат взаємодії устремління у майбутнє, набутого досвіду і природженої схильності (К.Г. Юнг); індивідум, який сам творить власну долю, самоудосконалює себе і є складовою частиною соціального оточення (А. Адлер); продукт динамічної взаємодії між природженими потребами, тиском соціальних норм і культури, яка існує у даний історичний проміжок часу (Е. Фромм); унікальну і таку, що є результатом впливу когнітивних і мотиваційних процесів (Г. Олпорт).

Багато відомих українських і російських вчених присвятили свої праці вивченню структури особистості (Б.С. Гершунський, А.Г. Ковальов, А.Г. Асмолов, В.О. Моляко, К.К. Платонов, М.С. Каган, В.С. Ледньов та ін.) Найчастіше у структурі особистості виділяються функціональні механізми психіки; досвід особистості; узагальнені психологічні властивості особистості. Вважається, що функціональні механізми психіки і відповідні до них психічні процеси є основою досвіду особистості. Це такі механізми, як сприйняття інформації, мислення, пам’ять, психомоторика, регуляції вищого рівня, які забезпечують управління психічними процесами, поведінку людини, яка включає у себе механізми емоцій, уваги, волі тощо.

Особистісно орієнтована освіта спирається на фундаментальні дидактичні дослідження, присвячені особистісно розвиваючим функціям навчання та виховання. На теренах СНД дослідженнями особистісно орієнтованої освіти опікуються вчені М.О. Алексєєв, Г.О. Балл, І.Д. Бех, Є.В. Бондарєвська, Т.В. Машарова, О.М. Пехота, А.А. Плігін, С.І. Подмазін, В.В. Рибалка, В.В. Серіков, С.О. Сисоєва, Т.І. Сущенко, І.С. Якиманська та ін.

Особистісна модель освіти – передбачає загальний розвиток учнів, в тому числі пізнавальний, емоційно-вольовий, моральний та естетичний.

Навчання відбувається на високому рівні складності, однак при цьому створюються умови для формування атмосфери довіри, варіативності навчального процесу з урахуванням індивідуальних особливостей навчання.

Особистісно орієнтоване навчання (ООН) виникло і розвивається як течія в річищі гуманістичної педагогіки. Це складне за природою явище об’єктивної дійсності, в якому поєдналися прогресивні погляди філософів, педагогів, психологів на місце і роль людини у житті, її формування. ООН ввібрало в себе найкращі наукові надбання у сфері „олюднення” педагогічних впливів на підростаючі покоління.

У психолого-педагогічному аспекті провідну ідею гуманізації професійної підготовки Г.О. Балл визначає як „орієнтацію її цілей, змісту, форм і методів на особистість студента, гармонізацію її розвитку” [2, 134]. Ми поділяємо думку автора, що при організації гуманістичної, особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутнього вчителя слід, також, враховувати ціннісно-мотиваційну доміную, характерну професії педагога, що виражається у прагненні до здійснення педагогічної комунікації, тобто до передавання іншим людям, насамперед молодшим, свого досвіду, своїх почуттів, переконань, свого „внутрішнього буття” [2, 150].

Особистісно-гуманний підхід до учня є фундаментальним досягненням теорії і практики гуманістичної педагогіки. Його сутність розкрита в працях К.Д. Ушинського, А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського. Ш.О. Амонашвілі, багаторічний педагогічний досвід роботи якого, привів до переконання, що існує два підходи для розв’язання завдань освіти – імперативний і гуманний. Імперативного характеру навчання набуває у тому разі, якщо будується без урахування особистісних особливостей та потреб учня. Педагог, який здійснює таке навчання, упевнений, що учень обов’язково чинитиме йому опір, тому необхідно примусити його до навчання суворими вимогами, імперативами.

Модель особистісно орієнтованого навчання належить відомому американському психотерапевту Карлу Роджерсу, який вважав, що педагогіка, як і терапія, має допомагати людині бути здоровою, тобто бути собою, мати адекватні уявлення про свої можливості і постійно розвиватися.

Будучи одним із засновників гуманістичної психології, К. Роджерс позитивно ставиться до людини, вважаючи, що людина по природі добра й спроможна до позитивних самозмін: „Стане очевидним, що одна із імплікацій точки зору, яку я представляю, полягає в тім, що фундаментальна природа людської істоти, яка вільно функціонує, конструктивна і заслуговує на довіру” [7, 238].

Результати особистісно орієнтованого навчання за Роджерсом не можуть оцінюватися тільки шкільними оцінками, оскільки його критеріями є

не кількість і навіть не якість засвоєних знань, а ті зміни, які відбуваються в особистості, в її розвитку і рості. Йдеться про такі зміни:

- людина починає себе сприймати по-іншому;
- її сприйняття та почуття стають повнішими;
- з'являється автономність, більше впевненості;
- ставить перед собою реальні цілі, поводить більш зріло;
- стає більше схожою на людину, якою хотіла б бути;
- починає краще сприймати й розуміти інших людей тощо [7, 238-240].

Значний внесок у теорію гуманістичного навчання вніс відомий американський психолог А. Маслоу. На думку А. Маслоу, людина повинна бути тим, ким вона може бути.

Гуманістична психологія створювалася в значній мірі як альтернативна психоаналізу та біхевіоризму і розуміється як деяка третя сила, хоча вона й не містить у собі їх тотального заперечення. У філософському плані гуманістична теорія спирається на екзистенціалізм. Ключовими елементами психології А. Маслоу прийнято вважати наступне [4, 118-143]:

- людина – єдине, унікальне, організоване ціле. Людський організм завжди веде себе як єдине ціле, а не як набір частин. Вивчаючи окремі прояви поведінки людини, як це роблять біхевіористи, не можна зрозуміти людину в цілому, не можна зрозуміти, що таке ліс, вивчаючи окремі дерева;

- природа людини по суті хороша або, щонайменше, нейтральна. Цим погляд Маслоу на природу людини відрізняється від поглядів Фрейда, котрий стверджував, що люди знаходяться у владі підсвідомих ірраціональних сил, і якщо ці сили не контролюються, то результатом буде знищення людьми інших або себе. Як стверджує А. Маслоу, рушійні сили в людині є результатом незадоволеності її основних потреб, а не вроджених вад. Цей погляд Маслоу на природу людини співзвучний поза всяким сумнівом із принципом природодозцільності;

- найбільш універсальна характеристика людей – творчість. Вона є невід'ємною властивістю природи людини;

- самоактуалізація (особистісний ріст) людини, є основною темою її життя [7].

Серцевиною гуманістичної психології є мотивація. В основі мотивації людини, за твердженням А. Маслоу, лежать фундаментальні потреби, які ієрархічно побудовані:

1. Фізіологічні потреби.
2. Потреби у безпеці і захисті.
3. Потреби в належності і любові.
4. Потреби самоповаги і повазі з боку інших.
5. Потреби самоактуалізації, особистісного самовдосконалення.

Структуру даних фундаментальних потреб можна уявити схематично у вигляді піраміди, що підкреслює їх ієрархію (рис. 1.1.).

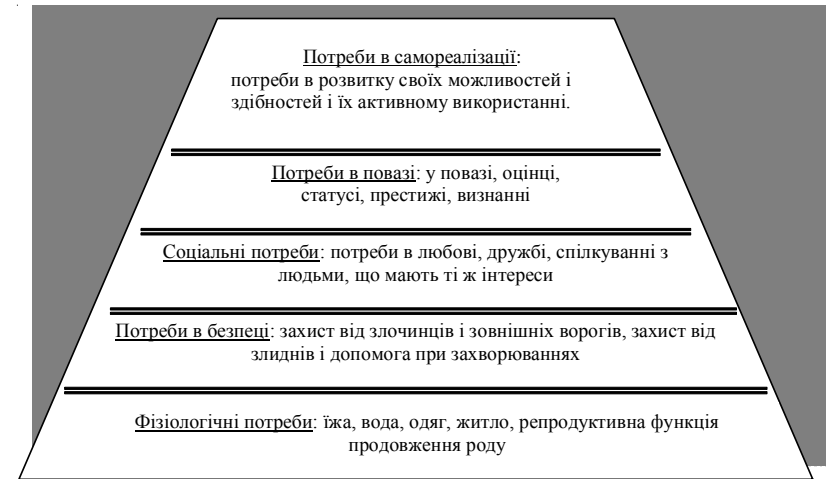

Рис. 1.1. Структура фундаментальних потреб людини

Як бачимо, чим вище людина піднімається в ієрархії потреб, тим більшу індивідуальність вона демонструє. В той же час, як підкреслював А. Маслоу, розвиток не слід розуміти як рух від одного рівня потреб до іншого.

Теорія самоактуалізації, яку розвинув А. Маслоу, є однією із найбільш впливових і популярних теорій сучасної психології. Самоактуалізація на наш погляд, досить вдале узагальнює поняття, яке характеризує розвиток індивідуальності особистості. Поняття самоактуалізації споріднює між собою всіх представників гуманістичного напрямку психології особистості [7].

Самоактуалізацію А. Маслоу визначає як повноцінний розвиток людини, як повне використання талантів, здібностей, можливостей і т. д., тобто повний і вільний прояв власної індивідуальності, всупереч навіть тиску соціального середовища, обставин, стереотипів. Вінцем теорії самоактуалізації А. Маслоу є вісім шляхів, вісім типів поведінки людини, які приходять до самоактуалізації:

- перш за все самоактуалізація означає переживання повне, живе, самовіддане („самовіддане” тут – ключове слово);

- життя можна розглядати як процес послідовних виборів: якщо мислити життя як процес виборів, то самоактуалізація означає – в кожному виборі вирішувати на користь росту;

- актуалізація – дати проявитися „самості”. Під самістю ж А. Маслоу розуміє серцевину, або есенціальну природу індивідуума, включаючи темперамент, унікальні смаки і цінності;

- чесність і прийняття відповідальності за свої дії – суттєві моменти самоактуалізації;

- перші п'ять кроків допомагають розвинути спроможності „кращого життєвого вибору”;

- самоактуалізація – це також постійний процес розвитку свого потенціалу;

- „під переживання” – важливі межі і шляхи до самоактуалізації;

- подальший крок самоактуалізації – це виявлення своїх „захистів” і робота відмови від них.

Із сказаного ясно випливає, і на цьому важливо акцентувати увагу вчителів і студентів, що самоактуалізація – справа не одного моменту. Вона накопичується шляхом невеличких послідовних досягнень, малими кроками [7].

Ідеї А. Маслоу і К. Роджерса багато в чому збігаються. Суть природи людини і у К. Роджерса і в А. Маслоу – здатність будувати свою долю, досягнення певної мети, розкриття природного потенціалу.

Концепція особистісно орієнтованого навчання із позиції психології розроблена І.С. Якиманською. Як і К. Роджерс, І.С. Якиманська розуміє процес навчання як індивідуально значущу діяльність окремого суб'єкта, в якій реалізується його особистий досвід. Однак, якщо для К. Роджерса учень виступає як суб'єкт життя, то для І.С. Якиманської він – лише суб'єкт пізнавальної і предметної діяльності. Виходячи з цього, вона розглядає як основні сфери виникнення та усвідомлення суб'єктного досвіду не цілісну життєдіяльність, а лише сфери пізнання й навчальної діяльності.

І.С. Якиманська пише, що навчання не є безстороннім пізнанням. Це суб'єктивно значуще пізнання світу, сповненого для учня особистісними смислами, цінностями, відношеннями, зафіксованими в його суб'єктивному досвіді. Зміст цього досвіду належить розкрити, максимально використати, збагатити науковим змістом і в разі потреби перетворити в ході освітнього процесу [14, 26].

За І.С. Якиманською, „одиницями навчання” в особистісно орієнтованому освітньому процесі слід вважати особистісно значуще ставлення до навчального тексту, самостійність мислення та спосіб навчальної роботи, який створює і реалізує сам учень. Постійна активізація цих способів у ході навчання – основний шлях розвитку пізнавальних здібностей, умова їх прояву. Творцем способів є суб'єкт навчання – учень. Учитель їх „окультурює”, „опредмечує”, сприяє їх закріпленню і перетворенню в прийоми інтелектуальної діяльності [14].

Послідовно застосовуючи принцип суб'єктності як методологічної основи проектування особистісно орієнтованого освітнього процесу та всіх

його компонентів, І.С. Якиманська створила теорію, яка вказує на можливість виникнення і дії внутрішніх механізмів розвитку, що створюються самим учнем у процесі навчання і самостійної пізнавальної діяльності (наприклад, спосіб навчання, спосіб самореалізації тощо). Можна передбачити, що ці механізми набагато активніші, ніж ті, що виникають під впливом зовнішніх педагогічних впливів та їх інтеріоризації у внутрішній план особистості [14].

Усі дослідники особистісно орієнтованого навчання сходяться на думці, що воно ґрунтується на загальнолюдських та особистих цінностях. Цінність – визначає належне та бажане, на відміну від реального, дійсного. Цінність відповідає на питання – що є, бажаним або яким щось повинно бути. Ця різниця між істиною і цінністю набула статусу „фактичного ціннісного”. Цінності належать до психологічних об'єктів – їх джерелом є бажання, інтереси, почуття, ставлення людей. Цінності відіграють провідну роль у об'єднанні індивідів для спільних, колективних дій; є важливими у забезпеченні основи для єднання людей у нації, цивілізації чи навіть людства, оскільки це передбачає наявність деяких базових спільних цінностей.

Цінності моральні – 1) осмислені моральною свідомістю, етично обґрунтовані належні доброчесності й відповідні їм норми поведінки (мудрість, мужність, толерантність, вірність, правдивість, щирість та ін.); 2) узагальнений зміст основних етичних понять (добро і зло, справедливість, щастя, гідність, честь, обов'язок тощо) і принципів (альтруїзм, гуманізм, благоговіння перед життям та ін.); 3) безпосередньо значимі для людини універсальні зразки, вимоги, ідеали моралі, які мають самостійний статус, схвалюються суспільною думкою, знаходять втілення в праві, релігії, мистецтві, філософії [6, 708].

Гуманізація навчання і виховання, що містить естетичну, етичну, в тому числі, професійно-комунікативну, економічну, екологічну і правову складові, створює у навчальних закладах „гуманітарне середовище”, сприятливе для студентів і викладачів.

З поняттям особистісно орієнтованого навчання (ООН) нерозривно пов'язане поняття особистісно орієнтованої освіти (ООО). Розглянемо його, враховуючи тенденції розвитку сучасного українського суспільства. Очевидно, що майбутнє українське суспільство – це суспільство відкрите, демократичне, правове, із розвинутою структурою громадського самоврядування, члени якого є освіченими і культурними людьми із домінуючими потребами в створенні, а не споживанні. І саме освіта має показувати шлях до такого суспільства. Кардинальний поворот до людини, її індивідуально-особистісного розвитку, культури і громадських функцій зумовить зміни типу освіти в напрямі її повної відповідності зазначеним потребам особистості і суспільства.

Освіта – частина культури, яка з одного боку, живиться нею, а з іншого – впливає на її збереження та розвиток через людину. Щоб забезпечити

сходження людини до загальнолюдських цінностей та ідеалів культури, освіта має бути культуротворчою. Це означає, що головним методом її проектування та розвитку має стати культурологічний підхід, який передбачає поворот усіх компонентів освіти до культури і людини як її творця і суб'єкта, що спроможний до саморозвитку.

Прообразом педагогічної культури XXI століття і виступає особистісно орієнтована освіта, в епіцентрі якої – людина, яка пізнає і творить культуру. Це освіта, яка забезпечує особистісно-смісловий розвиток учнів, підтримує індивідуальність, єдиність і неповторність кожної учнівської особистості і, спираючись на її спроможність до самозмін і культурного саморозвитку, допомагає їй самостійно розв'язувати свої життєві проблеми.

Особистісно орієнтована освіта виникла на теоретичному підґрунті гуманістичної педагогічної думки. Ідея орієнтації на інтереси особистості та її вільний саморозвиток належить до числа фундаментальних ідей світової педагогіки. Однак теорія і практика її реалізації на Заході і в Україні істотно відрізняються. Так особистісна спрямованість освіти у країнах Західної Європи має чіткі практичні цілі, пов'язані, здебільшого, із навчальною і професійною орієнтацією учнів. А у вітчизняній освіті вона завжди пов'язувалася із духовно-моральною орієнтацією особистості, наданням учням допомоги в духовному саморозвитку.

Під освітою традиційно розуміють процес та результат опанування людиною певною системою знань, умінь та навичок, а також способами мислення, необхідними для її повноцінного включення в соціальне і культурне життя суспільства та виконання певних професійних функцій. У цьому розумінні справедливим є твердження, що освіта є такою самою системою забезпечення життя як і суспільне виробництво [5].

Типологізуючи підходи до особистісно орієнтованої освіти, І.С. Якиманська виділила три групи освітніх моделей: соціально-педагогічні, предметно-дидактичні, психологічні [14]. Однак аналіз цих моделей, а також подальших їх модифікацій В.В. Серікова, М.І. Алексеева та інших, на нашу думку, не дає підстав для висновку про внутрішню єдність запропонованих моделей. Жодну із них не можна однозначно виокремити і розглядати незалежно від інших, оскільки вони являють собою інтегрований варіант, в якому оригінально зіставляються соціально-педагогічний, предметно-дидактичний і психологічний аспекти. Ця обставина вказує на те, що теорія особистісно орієнтованої освіти розвивається на:

- підставі інтеграції наукових знань про людину та її освіту;
- в ООУ усе пов'язано з усім, а тому виокремити щось одне і розглядати ізольовано від іншого можна лише на високому теоретичному рівні [14].

Підсумовуючи, підкреслимо, що, незважаючи на значну кількість публікацій на зазначену тему, залишаються нез'ясованими чимало проблем як загальнометодичного, так і теоретичного плану.

Література

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания // Избранные психолог. труды: в 2-х т. – Т.1 – М.: Педагогика, 1980. – 232 с.
2. Балл Г. Духовність професіонала і педагогічне сприйняття її становлення (орієнтири психологічного аналізу) // Професійна освіта: педагогіка і психологія: українсько-польський щорічник. – П.-К.- Честохова, 2000. – С. 217-231.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Маслоу А. Самоактуалізація / Психологія личности: тексты. – М.: МГУ, 1982. – С. 108 – 117.
5. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс: учебник для студентов педагогических вузов: в 2 кн. – М.: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 2000.
6. Психология личности в трудах отечественных психологов. – СПб.: Изд-во „Питер”, 2000. – 480 с.
7. Роджерс Карл Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека: Пер. с англ. – М. Прогресс, 1994. – 440 с.
8. Якиманская И.С. Технология личностно – ориентированного обучения в современной школе. – М.: Сентябрь, 2000 – 176 с.

М.М. Стадник

ПІЗНАННЯ У БІБЛІЙНІЙ ТРАДИЦІЇ

Розкрито роль раннього християнства для становлення пізнавального процесу. Показано, що на ранньому етапі християнство „розвивало” елементи наукового пошуку. Основою ранньохристиянського теологічного осмислення Всесвіту виступала така форма ірраціоналізму, як містицизм, який в окремих випадках переплітався із елементами раціоналізму. Подібне мислення давало можливість забезпечити взаємозв'язок непізнаного (трансцендентного) із земним (реальним) буттям.

Осмислити ставлення релігії до науки не можна без переоцінки ролі християнства в становленні процесу пізнання, яке призвело до появи сучасного наукового пошуку. Важливою закономірністю останнього є зміна типів наукової раціональності, або ж ірраціональності, у переломні моменти історії людства, що мала світоглядне значення для розвитку суспільства, культури тощо. А тому зараз виникла потреба вивчення тих історичних особливостей, які наклали відбиток на етнокультурні й національні традиції суспільства.

В усі часи історичного розвитку людство намагалось зрозуміти й пізнати світ та його закономірності розвитку. На ранніх стадіях становлення соціуму